

Zvláštnosti a nepravidelnosti větné stavby

1. Zvláštnosti jako odchylky od pravidelné větné stavby

1.1 Oslovení

- skupina slov či slovo ve vokativu, případně hovorově v 1. pádu
- odděluje se čárkou z obou stran, pokud však nestojí samostatně
- používá se jako upozornovací prostředek, mluvnicky však s větou nesouvisí protože nerozvíjí žádný větný člen
- příklad: „*Kdy se na nás zase přijedeš podívat, Petře?*“

1.2 Citoslovce

- odděluje se vždy čárkou, pokud nezastupuje jiný slovní druh nebo jestliže nestojí samostatně jako věta
- nesouvisí mluvnicky s větou
- příklad: „*Ouvej, to bolí!*“

1.3 Samostatný větný člen

- jedná se o výraz, který se nachází před větou (antepozice), nebo je za ni dodatečně připojený (postpozice) – srov. dále **osamostatněný**
- typický pro mluvenou řeč, citové zabarvení
- v základní větě na něj odkazuje ukazovací zájmeno nebo příslovce
- odděluje se čárkou
- příklad: „*Hudba, ta dovede potěšit.*“

1.4 Vsuvka

- neboli parenteze
- výraz, který je do věty volně vložený, může být však i vypuštěn, aniž by se změnil smysl věty
- vyjadřuje upřesnění, hodnotí nebo doplňuje informace
- odděluje se z obou stran čárkou, pomlčkou, závorkou (písemný projev), pauzami (mluvený projev)
- jedná se o ustálené jednoslovné vsuvky (např. *myslím, prosím, doufám, věřím, tuším, bohužel, zřejmě*), čárkami se neoddělují
- příklad: „*Já jsem o tom, musím se přiznat, nepřemýšlel.*“

1.5 Osamostatněný větný člen

- větný člen dodatečně připojený za větu a oddělený tečkou (pauzou)
- příklad: „*Brodil se bahnem. Po kotníky. Sám.*“

2. Odchylky od pravidelné větné stavby

2.1 odchylky, jež nepovažujeme za chyby

- o **elipsa** (výpustka):
 - vynechání větného členu, které náleží do schématu, ale nebrání jeho srozumitelnosti
 - používá se hlavně v dialogu, konverzaci
 - nejčastěji se vynechává sloveso nebo podstatné jméno
 - příklad: „*Zítřka musím (jet) do Prahy.*“

- **apozioπέze** (přerušení)
 - nedokončení výpovědi, je časté v běžném hovoru
 - vzniká buď záměrně (mluvčí sám třeba neví, jak větu dokončit), nebo přerušením partnerem v dialogu
 - značí se několika tečkami, pomlčkou
 - motivovaná *apozioπέze* – přerušení výpovědi, kdy například nechceme užít vulgárního výrazu nebo nenalezneme vhodný výraz
 - příklad: „Běž, nebo tě...“
 - nemotivovaná *apozioπέze* – výpověď přerušena druhou osobou
 - příklad: „Nic mi neříkej, **nezajímá mě to.**“)

2.2 odchylky, které jsou syntaktickými chybami

- **anakolut** (vyšinutí z větné vazby)
 - často v nepřipravených projevech
 - začátek větné konstrukce, přerušení a přechod k jiné konstrukci
 - příklad: „Člověk, když není opatrný, hned se mu něco ztratí.“
 - správné znění: „Člověk, když není opatrný, hned něco ztratí.“/“Když není člověk opatrný, hned se mu něco ztratí.“
- **zeugma** (zanedbání dvojí vazby)
 - dva větné členy, z nichž každý z nich vyžaduje jinou vazbu, se spojují společnou vazbou
 - příklad: „Učili se nasedat a sesedat z vozů.“
 - správné znění: „Učili se nasedat na vozy a sesedat z nich.“
- **kontaminace** (směšování /křížení/ vazeb)
 - správná vazba zaměněna s jinou od slova podobného významu; přenesením vazby z jednoho predikátu k druhému vzniká vazba nová
 - příklad: cenit si něco + vážit si něčeho = *cenit si něčeho*
 - příklad: „Nevím, čeho jste tím dokázal.“
 - správné znění: „Nevím, čeho jste tím chtěl dosáhnout.“
- **atrakce** (větná /skladební/ spodobá)
 - nenáležité přizpůsobování tvarů sousedních členů
 - příklad: „Vstal před *sluncem* východem.“
 - Správné znění: „Vstal před východem slunce.“
 - lexikalizované (ustálené) atrakce se ovšem za chybu nepokládají
 - příklad: „Je širší než *delší* /než dlouhý/.“